

СТЕПАНЕНКО Д. Ю.,
старший інспектор факультету економічної та
громадської безпеки (Луганський державний
університет внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка)

УДК 343.359.2

**ПОКАРАННЯ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ЄДИНОГО ВНЕСКУ НА
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ТА
СТРАХОВИХ ВНЕСКІВ
НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ТА
ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ**

Здійснено аналіз покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування й розглянуто найголовніші аспекти його застосування.

Ключові слова: покарання, ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, застосування покарання.

Осуществлен анализ наказания за уклонение от уплаты единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование и страховых взносов на общеобязательное государственное пенсионное страхование и рассмотрены главные аспекты его применения.

Ключевые слова: наказание, уклонение от уплаты единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование, уклонение от уплаты страховых взносов на общеобязательное государственное пенсионное страхование, применение наказания.

The paper covers the analysis of the punishment for an evasion of paying the mandatory state social insurance and mandatory state pension insurance; the vital issues of application the punishment are considered.

Key words: punishment, evasion of paying the mandatory state social insurance and mandatory state pension insurance, application of punishment.

Вступ. Для ефективної боротьби зі злочинністю взагалі та з проявами суспільно небезпечного ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування зокрема в Україні існує розгалужена система заходів соціально-економічного характеру серед яких не останнє місце належить кримінальному покаранню. Запобіжний вплив покарання забезпечується як погрозою застосування того покарання, що передбачено у кримінальному законі, так і шляхом фактичної реалізації цієї погрози, тобто шляхом застосування конкретного виду й розміру покарання до осіб, котрі вчинили злочин.

У вітчизняній кримінально-правовій літературі покаранню та найголовнішим аспектам його призначення приділяли свою увагу такі науковці, як М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, І. М. Гальперін, Т. А. Денисова, В. К. Дуюнов, І. І. Карпець, С. Г. Келіна, М. І. Ковальов, Г. А. Крігер, В. А. Ломако, І. С. Ной, А. О. Пінаєв, Ю. А. Пономаренко, В. І. Тютюгін, М. Д. Шаргородський, П. Л. Фріс, О. Г. Фролова та багато інших.

Водночас, окремого дослідження, присвяченого аналізу покарання за злочин, передбачений ст. 212-1 КК України, а також практики його застосування нині ще не проводилося.

Постановка завдання. Мета статті – комплексний аналіз покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових

внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також практики його застосування.

Результати дослідження. Як відомо, покарання має на меті не тільки кару, але й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами (ч. 2 ст. 50 КК України). Досягнення ж цієї мети можливо лише в тому разі, якщо суд, приймаючи рішення щодо виду та розміру покарання, керуватиметься принципами призначення покарання, а також загальними та спеціальними правилами призначення покарання, які ґрунтуються на цих принципах.

До найважливіших принципів призначення покарання вітчизняні та російські криміналісти традиційно зараховують принципи законності, справедливості, індивідуалізації покарання, гуманізму та економії каральних заходів [1, с. 9–23; 2, с. 123; 3, с. 128–331; 4, с. 32].

Не аналізуючи ці загальновідомі принципи, зазначимо, що загальні засади призначення покарання наразі визначено у ч. 1 ст. 65 КК України зі змісту якої випливає, що суд призначає покарання: 1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин; 2) відповідно до положень Загальної частини КК України; 3) урахуовуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Спробуємо тепер проаналізувати ці правила призначення покарання через призму положень ст. 212-1 КК України.

Так, перше загальне правило призначення покарання наголошує, що суд призначає покарання у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин.

Згідно з санкцією ч. 1 ст. 212-1 КК України злочин, описаний ч. 1 ст. 212-1 КК України, карається штрафом розміром від 500 до 1500 НМДГ або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. При цьому слід нагадати, що штраф – це грошове стягнення, яке накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині КК України, відповідно та у порядку, передбаченому частинами 2–5 ст. 53 КК України, а НМДГ – встановлений державою мінімальний дохід фізичних осіб, з якого не сплачується податок. Як випливає з положень п. 5 підрозділу 1 розділу XX ПК України, для обчислення розміру кримінального покарання у вигляді штрафу цей макроекономічний показник установлюється на рівні 17 грн. Отже, за вчинення простого виду ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування чи страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування законом передбачено штраф розміром від 8500 до 25500 грн.. Другим основним альтернативним видом покарання за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, є позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, яке призначається судом відповідно до положень ч. 1 ст. 55 КК України, а виконується згідно з положеннями глави 7 КВК України.

Санкція ч. 2 ст. 212-1 КК України передбачає покарання у вигляді штрафу розміром від 1500 до 3000 НМДГ з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. В абсолютному вираженні на сьогодні такий штраф дорівнює грошовому стягненню розміром від 25500 до 51000 грн. Крім того, слід звернути увагу, що на відміну від санкції ч. 1 ст. 212-1 КК України у санкції ч. 2 ст. 212-1 КК України покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років є не основним альтернативним, а додатковим імперативним (обов'язковим). Отже, якщо за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, суд може призначити або штраф розміром від 8500 до 25500 грн, або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, то за вчинення кваліфікованого виду цього злочину – і штраф підвищеного розміру (від 25500 до 51000 грн.), і позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. Як бачимо, законодавець посилив кримінальну відповідальність за вчинення кваліфікованого виду ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування двома способами (законодавчими

прийомами): 1) шляхом збільшення розмірів штрафу; 2) шляхом передбачення імперативної кумулятивності.

У санкції ч. 3 ст. 212-1 КК України закріплено положення, згідно з яким особливо кваліфікований вид розглядуваного злочину карається штрафом у розмірі від 10000 до 25000 НМДГ (від 170000 до 425000 грн.) з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років та з конфіскацією майна. Як бачимо, у цьому випадку парламентарії посилили кримінальну відповідальність за найбільш суспільно небезпечний вид ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування як за допомогою істотного збільшення розміру штрафу (медіана цього виду покарання збільшилася у 17,5 раза, порівняно з цим видом покарання, описаним у санкції ч. 2 ст. 212-1 КК України), так і шляхом закріплення так званої “подвійної імперативної кумулятивності”. При цьому другим обов'язковим покаранням за цей злочин виступає конфіскація майна, яка, як відомо, полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого.

Друге загальне правило призначення покарання, визначене у ч. 1 ст. 65 КК України, наголошує на тому, що суд повинен призначити покарання відповідно до положень Загальної частини КК України.

Провівши системний аналіз усіх норм Загальної частини КК України під кутом положень ст. 212-1 КК України, ми встановили, що в Загальній частині КК України міститься низка норм, які безпосередньо стосуються призначення покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Умовно всі ці норми можна поділити на кілька груп: 1) ті, що визначають загальні правила призначення покарання за злочин, передбачений ст. 212-1 КК України (ч. 2 ст. 65 КК України); 2) ті, що визначають особливості призначення конкретного виду покарання, передбаченого у санкціях ст. 212-1 КК України (ст. 53, 55, 59 КК України); 3) ті, що визначають особливості призначення покарання за незакінчені види цього злочину (ч. 2 і 3 ст. 68 КК України); 4) ті, що визначають особливості призначення покарання неповнолітнім (ст. 98, 99, 100, 103); 5) ті, що передбачають специфічні правила призначення покарання, пов'язані з сукупністю певних умов (ст. 69-1 і 43 КК України).

Так, у ч. 2 ст. 65 КК України визначено: особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання з передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів.

Ураховуючи правила, що визначають особливості призначення конкретного виду покарання, передбаченого у санкціях ст. 212-1 КК України, слід зазначити, таке: а) хоч основне покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю у ч. 1 ст. 212-1 КК України й визначено як “до трьох років”, все ж згідно з приписами ч. 1 ст. 55 КК України фактично суд може призначити його лише в діапазоні від 2 до 3 років; б) хоч додаткове обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю у частинах 2 і 3 ст. 212-1 КК України й визначено як “до трьох років”, все ж згідно з приписами ч. 1 ст. 55 КК України фактично суд може призначити це додаткове покарання лише в діапазоні від 1 до 3 років; в) оскільки ч. 3 ст. 212-1 КК України передбачає основне покарання у вигляді штрафу понад три тисячі НМДГ (від 10000 до 25000 грн.), то згідно з приписами ч. 2 ст. 53 КК України розмір штрафу, що призначається судом за цей злочин, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією ч. 3 ст. 212-1 КК України.

Із викладеного випливає: а) за вчинення повнолітньою особою злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному покарання у вигляді штрафу розміром від 500 до 1500 НМДГ, а якщо застосування такого виду покарання буде недостатньо для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів – покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 2 до 3

років; б) за вчинення повнолітньою особою злочину, передбаченого ч. 2 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному основне покарання у вигляді штрафу розміром від 1500 до 3000 НМДГ, а також додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років; в) за вчинення повнолітньою особою злочину, передбаченого ч. 3 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному основне покарання у вигляді штрафу розміром від 10000 до 25000 НМДГ, але в будь-якому разі розмір цього штрафу не може бути менше за розмір майнової шкоди, завданої цим злочином (незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією ч. 3 ст. 212-1 КК України), додаткове обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років, а також друге обов'язкове покарання у виді конфіскації всього або частини майна засудженого¹³.

Правила щодо призначення покарання за незакінчені види ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування викладено в межах частин 2 і 3 ст. 68 КК України зі змісту яких випливає, що за вчинення готування до злочину, передбаченого ст. 212-1 КК України, строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією відповідної частини статті, а за вчинення замаху на злочин, ст. 212-1 КК України – двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією відповідної частини статті.

При цьому слід пам'ятати, що згідно з ч. 2 ст. 14 КК України готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Усе викладене дозволяє стверджувати: а) готування до злочинів, передбачених частинами 1 і 2 ст. 212-1 КК України, наразі не тягне за собою кримінальної відповідальності; б) за готування до злочину, передбаченого ч. 3 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному покарання у вигляді штрафу розміром від 10000 до 12500 НМДГ, але в будь-якому разі розмір цього штрафу не може бути більше за 1/2 розміру майнової шкоди, завданої цим злочином, додаткове обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років, а також друге обов'язкове покарання у виді конфіскації всього або частини майна засудженого; в) за замах на злочин, передбачений ч. 1 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному покарання у вигляді штрафу розміром від 500 до 1500 НМДГ, а якщо застосування такого виду покарання буде недостатнім для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів – покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком на 2 роки; г) за замах на злочин, передбачений ч. 2 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному основне покарання у вигляді штрафу розміром від 1500 до 2000 НМДГ, а також додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років; д) за замах на злочин, передбачений ч. 3 ст. 212-1 КК України, суд має призначити винному покарання у вигляді штрафу розміром від 10000 до 16667 НМДГ, але в будь-якому разі розмір цього штрафу не може бути більше за 1/3 розміру майнової шкоди, завданої цим злочином, додаткове обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років, а також друге обов'язкове покарання у вигляді конфіскації всього або частини майна засудженого.

Серед наведених вище висновків щодо призначення покарання за незакінчені види ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та

¹³ Так, за вчинення Головою правління ВАТ “Київський річковий порт” ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування у сумі 1252961,70 грн. та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у сумі 648103,07 грн. (злочину, передбаченого ч. 2 ст. 212-1 КК України) Подільський районний суд м. Києва призначив винному покарання у виді штрафу розміром 1500 НМДГ (25500 грн.), а додаткове обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю не призначив на підставі положень ч. 2 ст. 69 КК України [5].

страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування звертає на себе увагу та обставина, що за замах на злочин, передбачений ч. 1 ст. 212-1 КК України, призначаючи винному основне покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю суд як фактично, так і юридично позбавлений можливості визначати розмір цього покарання. Вважаємо, що така ситуація неприпустима, тому основне покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю в санкції ч. 1 ст. 212-1 КК України слід визначити щонайменше “на строк до чотирьох років”.

Переходячи до правил призначення покарання неповнолітнім під кутом положень ст. 212-1 КК України, слід зазначити: а) відповідно до положень ст. 98 КК України основне покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та додаткове покарання у вигляді конфіскації майна до неповнолітніх не застосовується; б) штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення (ч. 1 ст. 99 КК України); в) розмір штрафу, в тому числі за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у вигляді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, устанавлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах до 500 НМДГ (ч. 2 ст. 99 КК України); г) до неповнолітнього, що не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернено стягнення, засудженого за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у вигляді штрафу понад 3000 НМДГ, може бути застосовано покарання у вигляді громадських робіт або виправних робіт згідно з положеннями ст. 100, 103 КК України (ч. 2 ст. 99 КК України).

Наведені вище положення дозволяють стверджувати, що:

1) до неповнолітніх, котрі мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення: а) за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, суд може призначити винному покарання лише у вигляді штрафу та лише розміром від 30 до 500 НМДГ; б) за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 212-1 КК України, суд може призначити винному покарання у вигляді штрафу розміром від 30 до 500 НМДГ, а також додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років; в) за вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 212-1 КК України, суд може призначити винному покарання у вигляді штрафу розміром від 30 до 500 НМДГ, а також додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років;

2) до неповнолітніх, котрі не мають самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернено стягнення: а) за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, суд не може призначити жодного покарання (у такому випадку, як стверджує Пленум ВСУ, суд, за наявності до того підстав, повинен закрити справу та звільнити особу від кримінальної відповідальності або винести обвинувальний вирок і звільнити від покарання) (абз. 7 п. 8 ППВСУ № 7 від 24 жовтня 2003 р. “Про практику призначення судами кримінального покарання”); б) за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 212-1 КК України, суд не може призначити жодного покарання (зокрема через те, що не може призначити штраф як основний вид покарання за цей злочин); в) за вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 212-1 КК України, суд може (але не зобов'язаний) призначити винному основне покарання у вигляді громадських (від 30 до 120 годин) або виправних (від 2 місяців до 1 року) робіт, а також додаткове обов'язкове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 1 до 3 років.

Як бачимо, наявна ситуація з призначенням покарання неповнолітнім за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування невтішна, що зумовлено кількома обставинами.

По-перше, до неповнолітніх, котрі мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернено стягнення, вид і розмір покарання майже однаковий, незалежно від того простий, кваліфікований чи особливо кваліфікований вид розглядуваного злочину ними вчинено. Вважаємо, що така ситуація грубо суперечить принципам диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання, адже виходить, що підвищення

ступеня суспільної небезпеки злочину (ч. 1 → ч. 2 → ч. 3) жодним чином не впливає на вид і розміри покарання.

По-друге, до неповнолітніх, котрі не мають самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернено стягнення, не може бути застосовано жодного покарання за злочини, передбачені ч. 1 і 2 ст. 212-1 КК України. За таких обставин виникає взагалі абсурдна ситуація, за якої особу, хоч і можна визнати винною у вчиненні зазначених злочинів, однак не можна призначити за це жодного покарання, а отже й принцип невідворотності покарання в цьому випадку знає краху.

Частково зазначені проблеми розв'язано нами у запропонованих вище редакціях санкцій ст. 212-1 КК України, однак цілком очевидно, що для ефективнішого розв'язання проблем, пов'язаних із призначенням покарання неповнолітнім норми розділу XV Загальної частини КК України, необхідно суттєво доопрацювання.

Ще однією категорією правил призначення покарання, визначених у Загальній частині КК України, є специфічні правила призначення покарання, що пов'язані з сукупністю певних умов. До них ми зарахували правові механізми, вписані у ст. 69-1 і 43 КК України.

Так, за наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачені п. 1 і 2 ч. 1 ст. 66 КК України, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також за визнанні підсудним своєї вини суд може призначити: а) винному у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю лише строком на 2 роки; б) винному у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 212-1 КК України, покарання у вигляді штрафу розміром від 1500 до 2000 НМДГ; в) винному у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 212-1 КК України, покарання у вигляді штрафу розміром від 10000 до 16667 НМДГ, але в будь-якому разі розмір цього штрафу не може бути більше 1/3 розміру майнової шкоди, завданої цим злочином.

Ситуація ж, вписана у ст. 43 КК України, навряд чи може мати місце під час учинення злочину, передбаченого ст. 212-1 КК України, тому її ми не аналізуватимемо.

Нарешті, до загальних правил призначення покарання законодавець (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України) зараховує положення, згідно з яким суд призначає покарання урахуваючи: а) ступінь тяжкості вчиненого злочину; б) особу винного; в) обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Загалом, як абсолютно правильно зазначає С. Д. Шапченко, ступінь тяжкості вчиненого злочину – це індивідуальний показник рівня суспільної небезпеки вчиненого особою окремого злочину. Цей рівень визначається характером учиненого злочину та ступенем його суспільної небезпеки [6, с. 65].

При цьому під характером учиненого злочину зазначений криміналіст пропонує розуміти конкретизований показник рівня суспільної небезпеки певного виду злочинів або окремих його різновидів [6, с. 65]. Із цього випливає, визначаючи характер ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування суд має враховувати кваліфікацію діяння (стадію вчинення злочину; вид співучасті; наявність або відсутність у діянні особи кваліфікуючих ознак), місце суспільних відносин, що становлять об'єкт конкретного злочину, в загальній ієрархії об'єктів кримінально-правової охорони, а також караність інших суспільно небезпечних діянь¹⁴.

Ступінь суспільної небезпеки вчиненого ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – це конкретний показник суспільної небезпеки окремого злочину, на який впливають індивідуальні особливості, що не враховуються у кваліфікації (наявність однієї чи кількох альтернативних кваліфікуючих ознак;

¹⁴ Так, беручи до уваги той факт, що ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування було вчинено за попередньою змовою групою осіб, а також ту обставину, що цей злочин вчинено організатором і посібником, які виконували суттєво різні функції під час його вчинення, Волочеський районний суд Хмельницької області визначив характер учиненого злочину, в тому числі визнав правильною кваліфікацію діяння за ч. 2 ст. 212-1 КК України [7].

фактичний розмір заподіяних злочином наслідків; вид умислу; спосіб учинення злочину та його мотиви; характер і ступінь участі особи у готуванні до злочину, передбаченого ст. 212-1 КК України, чи замаху на нього; характер і ступінь участі особи під час вчинення цього діяння у співучасті тощо)¹⁵.

Під врахуванням особи винного під час призначення покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування слід розуміти обов'язок суду брати до уваги як позитивні, так і негативні соціальні (наявність сім'ї, ставлення до інших членів суспільства, поведінка на роботі та в побуті, дотримання вимог суспільного співжиття, професія, фах, посада, ставлення до праці та навчання, наявність державних та інших нагород, відзнак, почесних звань тощо), фізичні (стать, вік, стан здоров'я, здатність до продуктивної праці тощо), психічні (темперамент, характер, наявність або відсутність психічних розладів тощо) та правові (наявність судимості тощо) характеристики особи, яка вчинила зазначений злочин¹⁶.

Урахування обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, під час визначення виду та розміру покарання за злочин, передбачений ст. 212-1 КК України, має відбуватися на підставі та в порядку, визначеному ст. 66 і 67 КК України, які не лише визначають перелік обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання, але й установлюють правила їх урахування під час призначення покарання винному¹⁷.

Завершуючи аналіз практики застосування покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, хотілося б зауважити, що в судовій практиці, на жаль, трапляються непоодинокі випадки неправильного застосування кримінального закону в цій частині¹⁸. Вельми поширеним явищем під час призначення покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування є абсолютно безпідставна відмова суду у призначенні передбаченого ч. 2 і 3 ст. 212-1

¹⁵ Зокрема Лохвицький районний суд Полтавської області, констатуючи відносно невисокий ступінь тяжкості конкретного ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, дійшов висновку про потребу призначення особі, винній у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, найменший розмір найбільш м'якого виду покарання серед передбачених у санкції ч. 1 ст. 212-1 КК України – штраф розміром 300 НМДГ [8].

¹⁶ Наприклад, Козятинський міськрайонний суд Вінницької області до обставин, що позитивно характеризують винного у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, зарахував його позитивну характеристику за місцем проживання, а також той факт, що він учинив цей злочин уперше [9].

¹⁷ Так, Чечельницький районний суд Вінницької області, урахувавши, що виконуючий обов'язки одного з місцевих державних підприємств, котрий учинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 212-1 КК України, щиро покаявся, активно сприяв розкриттю злочину, мав позитивну характеристику як за місцем проживання, так і за місцем роботи, а також те, що він раніше ніколи не притягувався до кримінальної відповідальності (усі ці обставини суд визнав такими, що пом'якшують покарання), вирішив, що необхідним і достатнім покаранням (із двох передбачених у санкції ч. 1 ст. 212-1 КК України) буде саме штраф розміром 6800 грн. [10]

¹⁸ Так, Світловодський міськрайонний суд Кіровоградської області, розглядаючи факти ухилення як від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, що мали місце з боку винного в період з 1 січня 2010 р. по 1 грудня 2011 р., призначив винному у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 212-1 КК України, штраф розміром 9350 грн., що становить 550 НМДГ [11].

У цьому випадку суд не просто вийшов за межі санкції ч. 1 ст. 212-1 КК України (яка за діяння, вчинені до 18 січня 2012 р., передбачала штраф розміром від 300 до 500 НМДГ), але й порушив принципи призначення покарання (зокрема законності та справедливості), знехтував загальними засадами призначення покарання, які вимагають, щоб суд призначав покарання “у межах, установлених у санкції статті (частини статті) ...” (п. 1 ч. 1 ст. 65 КК України) та не взяв до уваги приписи ч. 4 ст. 65 КК України, яка застерігає, що більш суворе покарання, ніж передбачене кримінально-правовою санкцією, може бути призначено лише за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків згідно зі ст. 70 і 71 КК України.

КК України додаткового обов'язкового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю¹⁹.

Висновки. Ураховуючи викладене, можна сформулювати два основні висновки:

1. Призначаючи покарання за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, суд має керуватися загальними засадами призначення покарання (ч. 1 ст. 65 КК України), а також нормами, що визначають загальні правила призначення покарання за злочин (ч. 2 ст. 65 КК України); особливості призначення конкретного виду покарання, передбаченого у санкціях ст. 212-1 КК України (ст. 53, 55, 59 КК України); особливості призначення покарання за незакінчені види цього злочину (ч. 2 і 3 ст. 68 КК України); особливості призначення покарання неповнолітнім (ст. 98, 99, 100, 103); специфічні правила призначення покарання, що пов'язані з сукупністю певних умов (ст. 69-1 і 43 КК України).

2. Попри в цілому правильне застосування зазначених вище приписів кримінального закону в практиці призначення покарання за злочин, передбачений ст. 212-1 КК України, трапляються й непоодинокі випадки неправильного застосування кримінального закону в цій частині.

Список використаної літератури:

1. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М. И. Бажанов. – К. : Вища школа, 1980. – 216 с.
2. Похмелкин В. В. Социальная справедливость и уголовная ответственность / В. В. Похмелкин. – Красноярск : Издательство Красноярского университета, 1990. – 176 с.
3. Велиев С. А. Принципы назначения наказания / С. А. Велиев. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 388 с.
4. Полтавець В. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України : монографія / В. В. Полтавець. – Луганськ : РВВ ЛАВС, 2005. – 240 с.
5. Кримінальна справа № 1-2607/ 3765/2012 р. / Архів Подільського районного суду м. Києва за 2012 рік.
6. Уголовный кодекс Украины. Научно-практический комментарий / [Ю. В. Александров, П. П. Андрушко, В. И. Антипов и др.] ; отв. ред. С. С. Яценко. – [3-е изд.]. – К. : А.С.К., 2003. 1088 с.
7. Кримінальна справа № 1-6/2010 р. / Архів Волочеського районного суду Хмельницької області за 2010 рік.
8. Кримінальна справа № 1-111/2007 р. / Архів Лохвицького районного суду Полтавської області за 2007 рік.
9. Кримінальна справа № 1-314/2011 р. / Архів Козятинського міськрайонного суду Вінницької області за 2011 рік.
10. Кримінальна справа № 1-123/2010 р. / Архів Чечельницького районного суду Вінницької області за 2010 рік.
11. Кримінальна справа № 1-1121/ 1722/2012 р. / Архів Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області за 2012 рік.
12. Кримінальна справа № 1-537/2009 р. / Архів Соснівського районного суду м. Черкаси за 2009 рік.

¹⁹ Зокрема Соснівський районний суд м. Черкаси [12], Волочеський районний суд Хмельницької області [7] та Яворівський районний суд Львівської області [13], визнавши підсудних винними у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 212-1 КК України, не позбавили винних права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (хоча вчинені ними злочини були пов'язані із займаними ними посадами) та жодним чином не пояснили такого рішення. І це при тому, що згідно з чинним кримінальним законодавством суд може не призначити додаткове обов'язкове покарання лише за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного та виключно після належного вмотивування такого рішення в описово мотивувальній частині вироку (ч. 2 ст. 69 КК України).

13. Кримінальна справа № 1-1329/627/2012 р. / Архів Яворівського районного суду Львівської області за 2012 рік.

